

INTEGRAREA TEXTULUI LITERAR/NONLITERAR ÎN CUNOAȘTEREA BIODIVERSITĂȚII

VERINGĂ Tamara,

profesor de biologie și chimie, grad didactic I, Gimnaziul Covurlui

VRANCEAN Irina,

profesor de biologie și chimie, grad didactic I, Colegiul de Industrie Ușoară din Bălți

Rezumat. *Lectura este un stimulent al imaginației și sensibilității. Valoarea practică a utilizării textului literar/nonliterar constă în selectarea lui relevantă cu scopul optimizării procesului didactic în cunoașterea biodiversității și oferirii elevilor instruirea care să le permită reușita. Profesorul dirijează discuțiile pe margine textului și nu acceptă cunoașterea superficială. Textul literar/nonliterar trebuie privit ca o resursă educațională actuală, fiind explorat prin metode activ-participative formăm elevilor competența intelectuală, competența de comunicare științifică și competența comportamentală.*

Cuvinte - cheie: *text literar/nonliterar, competență, biodiversitate, gândire critică.*

Abstract. *Reading is a stimulant of imagination and sensitivity. The practical value of using the literary / non-literary text consists in its relevant selection in order to optimize the teaching process in knowing biodiversity and providing students with training that will allow them to succeed. The teacher directs the discussions on the edge of the text and does not accept superficial knowledge. The literary / non-literary text must be seen as a current educational resource, being explored through active-participatory methods we train students' intellectual competence, scientific communication competence and behavioral competence.*

Keywords: *literary / non-literary text, competence, biodiversity, critical thinking*

Introducere

Omul ca element al biodiversității interacționează continuu cu ea prin utilizarea resurselor biologice în diverse scopuri. Relaționarea om-lume vie trebuie să fie prietenoasă, sustenabilă, iar copiii, sensibilizați în această direcție. În contextul dat, la orele de biologie, pot fi explorate cu succes texte literare și nonliterare de cunoaștere a biodiversității. Astfel tindem să promovăm elementele **Noii Educații** de formare și dezvoltare a personalității elevului prin **educația pentru timpul liber**, lecturând și vizionând emisiuni despre biodiversitate, făcând observări în natură și **educația pentru valori** prin promovarea cunoștințelor despre biodiversitate și acțiunilor de conservare a resurselor biologice a lumii.

Varietatea de plante și animale de pe pământ este cu adevărat minunată. Copiii de la vârstă fragedă încep cunoașterea biodiversității prin ascultarea textelor literare: poezii și povești în care sunt descriși factorii biotici și abiotici. Audieri despre comportamentele unor organisme în funcție de modul de alimentație, comportamentele de integrare a unor organisme în natură, acțiuni de protecție a faunei și florei la nivel local nu sunt doar momente distractive pentru ei. Astfel copiii își

îmbogățesc limbajul, vin în contact cu valori demne de urmat, satisfacându-și vârsta întrebărilor „De ce?”, favorizând cultivarea memoriei, atenției, puterii de concentrare. În clasele primare, odată cu formarea capacității de a citi, elevii studiază texte literare, utilizează informația citită și explică, prin limbajul caracteristic vârstei, relațiile interspecifice și intraspecifice. Începând cu clasele gimnaziale, elevii deprind să exploreze și texte nonliterare de cunoaștere a biodiversității.

Tabelul 1. Particularitățile textului literar și nonliterar

Textul literar	Textul nonliterar
<ul style="list-style-type: none"> – textul are scopul de a sensibiliza cititorul; – autorul modifică realitatea prin propria sensibilitate; – prezența figurilor de stil și a imaginilor artistice care dau o expresivitate textului; – în text se observă îmbinarea elementelor reale cu elementele ficționale; – autorul prin intermediul temelor și motivelor literare tratează valori general-umane: dreptatea, cinstea; apar personaje care participă la acțiune. 	<ul style="list-style-type: none"> – textul nonliterar are caracter nonficțional, căci reflectă realitatea, fiind rezultatul observării atente a acesteia; – are scop informarea sau convingerea cititorului (informativ/persuasiv); – pentru a se evita ambiguitățile și pentru a se asigura accesibilitatea, cuvintele sunt folosite cu sensul lor propriu; – limbajul este corect, precis și accesibil, utilizându-se termeni de specialitate; – are caracter obiectiv.

Metodologia cercetării

Textul poate fi aplicat la orice etapă a lecției, doar că urmărim scopuri diferite și structurăm obiective operaționale corespunzătoare. De fapt, profesorul cunoscând clasa de elevi, decide în care etapă a lecției să integreze textul în demersul didactic. La etapa evocării putem iniția elevii în sarcini cu caracter de problematizare, la realizarea sensului aplicând tehnica SINEGL în studierea textului nonliterar dă rezultate așteptate, întrucât stabilim gradul de cunoaștere a biodiversității de către elevi, întrebările cauzale alcătuite pe baza textului literar/nonliterar de elevi dezvoltă gândirea critică. La reflecție, analizând textul, elevii pot deduce termenii cheie însușiți la lecție.

Rezultate și discuții

Tabelul 2. Exemplul 1. Clasa a VI-a; Subiectul: Animale nocturne. Ghici cu ce se-ncheie versul:

*Din loc tainic pe-nnoptat,/Iese nenea la vânat/Și tot zboară printre-arțari/
După găze și țânțari/Care mult îi sunt pe plac,/Întrucât e(liliac)*

Etapa lecției/ Obiectivul operațional	Activitatea didactică	Etapa lecției/ Obiectivul operațional	Activitatea didactică	Etapa lecției/ Obiectivul operațional	Activitatea didactică

Evocare; Obiectivul operational: elevul va fi capabil să deducă titlul noului conținut tematic în baza lecturării textului literar.	Deduceți denumirea subiectului lecției în baza lecturării analitice a textului. Răspuns: Animale nocturne/ Active noaptea	Realizarea sensului; Obiectivul operational: elevul va fi capabil să explice noțiunea de animale nocturne în baza lecturării textului literar.	Describe comportamentul de integrare în mediu a liliacul în baza informației din poezie. Răspuns: Întroducere Liliacul este animal activ noaptea/nocturn. Cuprins Liliacul se hrănește din zbor. Încheiere Liliacul este insectivor.	Reflecție; Obiectivul operational: elevul va fi capabil să deducă termenii cheie studiați la lecție în baza lecturării textului literar.	Deduceți doi termeni cheie studiați la lecția de astăzi în baza textului lecturat. Răspuns: Termeni cheie: Mamifere nocturne; insecte nocturne.
---	---	--	--	--	---

Tabelul 3. Exemplul 2. Clasa VI-a; Unitatea de învățare Diversitatea și clasificarea organismelor vii; Text literar, poezie

Obiectivul operațional	Problematizare. Citește și descoperă animalul din vers.	Deduceți o concluzie despre modul de nutriție al animalului folosind cuvântul potrivit din vers.
Elevul va fi capabil să definească animalele carnivore în baza textului.	<i>La forma hotărâtă</i> <i>Dacă mă rostești</i> <i>Așa sau invers</i> <i>Fiară mă găsești. (lupul)</i>	Fiara este animalul care mănâncă alte animale, deci lupul este organism carnivor.

Tabelul 4. Exemplul 3; Clasa a VIII-a, Unitatea de învățare Plante, Text nonliterar

Obiective operaționale	Text nonliterar	Activități didactice
Elevul va fi capabil să explice adaptările plantei față de condițiile mediului; să descrie structura florii plantei; să argumenteze termenul Plante Angiosperme; să aprecieze importanța litierii în natură.	<i>Printre florile primăverii este cea mai plâpândă și cea mai gingașă. Dar ce bărbăție, cât curaj în fărâmatăura asta albă, țâșnită de sub zăpadă! Parcă în ciuda zăpezii, ia culoarea bălană și-și scoate căpșorul, pitulată după frunzele uscate.</i> <i>V. Voiculescu</i>	1.Citiți și întitulați textul printr-un termen floristic. 2.Explicați „ curajul și bărbăția ” plantei din punct de vedere biologic. 3.Descrieți structura „ căpșorului ” plantei. 4. Argumentați că această plantă este angiospermă. 5.Apreciați importanța frunzelor uscate (litieră) în natură.

Tabelul 5. Exemplul 4; Clasa a VIII-a; Recapitulare. Unitatea de conținut: Organismele în mediul lor de viață; Completați tabelul în baza explorării textului literar „Capra cu trei iezi” de I. Creangă

Personajele textului	Capra, iezi, lupul
Ecosistemul	Biocenoza și biotopul
Biocenoza	Plantele, caprele, lupul
Producători	Plantele
Consumatori de gradul I	Caprele
Consumator de gradul II	Lupul
Relații intraspecifice	Grija față de urmași - relația caprei cu iezi; relații de concurență între iezi
Relații interspecifice	Relații de nutriție: a) plante - capre; b) capre - lup
Relații trofice în ecosistemul silvic deduse din poveste	Producători - Consumatori de gradul I - Consumatori de gradul II
Lanțul trofic dedus din poveste	Plante – Capră – Lupul – Microorganisme

Tabelul 6. Exemplul 5; Clasa a VIII-a; Unitatea de conținut Organismele în mediul lor de viață

Obiectivul operațional	Textul literar	1.Ghici cu ce se-ncheie versul. 2.Alcătuiți un lanț trofic.
Elevul va fi capabil să alcătuiască un lanț trofic în baza textului literar.	<i>Sub o tufă de răchită/Stă o viperă cumplită,/</i> <i>Îngrozind poiana toată/Cu otrava-i adunată/</i> <i>Sub doi dinți tăioși ca briciul./Și-i veni de hac</i> <i>....(ariciul).</i>	1.Ariciul 2.Răchită-animale fitofage-viperă-arici

Tabelul 7. Exemplul 6; Clasa a IX-a; Unitatea de învățare Plante; Creativitate

Text literar		Text nonliterar (o pagină)
Poezie (trei strofe)	Poveste (o pagină)	
Termeni cheie: respirație, transpirație, fotosinteză		

Exemplul 7; Clasa a VII-a; Unitatea de învățare Plante

Stepele sunt formațiuni de plante erbacee lipsite de arbori. Ele se găsesc în ținuturile cu climă temperat continentală. Vegetația de stepă se dezvoltă în regiunea de câmpie și coline cu regim redus de ploi și cu căldură dogoritoare în timpul verii. Vântul intensifică transpirația

plantelor, care este mai mare decât absorbția limitată a apei din sol. Plantele prezintă adaptări xerofile pentru economia apei: rădăcini lungi, rizomi, bulbi, unele au frunze cu limbul redus, altele protejate de peri sau ceară, cu stomate puține. Stepele din țara noastră, acoperite în trecut cu o vegetație erbacee sălbatică, s-au redus la porțiuni mici. Astăzi, în locul stepelor de odinioară, se cultivă intensiv și pe mari suprafețe multe plante de importanță economică. În complexul vegetației de stepă de la noi se întâlnește păiușul, negara, bărboasa, salvia de câmp, mazăricea, cicoarea, corovaticul, plevăița, holera, pelinița. Pe lângă plantele erbacee se mai găsesc tufișuri și mărăcinișuri formate din porumbar, măcieș, vișinel, păducel, migdal pitic.

Tabelul 8. Completează tabelul în baza textului nonliterar

Plante erbacee	Arbuști	Adaptările vegetației de stepă	Formulați două obiective operaționale în baza tabelului completat.	Problematizare De ce pe terenurile moșiei satului nostru vegetația de stepă ocupă foarte mici sectoare?

Exemplul 8, Clasa a VII-a; Unitatea de învățare Diversitatea și clasificarea organismelor vii; Etapa lecției: Realizarea sensului; Completează tabelul în baza lecturării textului nonliterar.

Activitate individuală: *SINELG- tehnică de lectură intensivă a textului.*

Tehnica **SINELG- Sistem Interactiv de Notare pentru Eficientizarea Lecturii și a Gândirii** presupune citirea analitică a textului și completarea rubricilor tabelului conform celor patru criterii.

Comportamentul responsabil al lăcustelor

Lăcustele fac parte din clasa Insecte. Ele afectează atât plantele spontane, cât și cele cultivate. Conflictul dintre om și lăcuste a început odată cu practicarea agriculturii. Înmulțirea bruscă a lăcustelor și formarea unor roiuri uriașe, care pot să străbată distanțe mari în căutare de hrană, au fost semnalate încă din antichitate.

În Republica Moldova se întâlnește o specie de lăcustă numită Lăcusta Călătoare. Adulții au lungimea corpului de 36-55 mm, de culoare cenușiu-gălbuie sau cenușiu-verzuie. O generație de lăcustă trăiește un an: adulții trăiesc vara, depun ouă pentru reproducere, acestea ierneză, iar prin luna mai apar larvele.

Lăcusta este o insectă polifagă, hrana principală o constituie diferite specii de graminee spontane, trestia, stuful, dar și plante cultivate: floarea soarelui, porumbul, grâul. Lăcustele mănâncă toate părțile aeriene ale plantei, atacă și arborii, arbuștii, provocând defolierea acestora. Reproducerea lăcustei este mai intensă în anii călduroși și secetoși.

Migrația lăcustelor are loc numai în zile călduroase, cu temperaturi de 21-23°C, Între orele 8 și 17. Migrațiile sunt cauzate de reproducerea excesivă.

Lăcusta Călătoare cu o lungime a corpului de 5 cm, sare 5 metri și zboară cu o viteză de 50 de kilometri pe oră. Stepa este numită „raiul lăcustelor”, întrucât acestea oferă cele mai prielnice condiții de trai prin abundența și diversitatea plantelor ierboase, soluri fertile și afânate, în care se păstrează ouăle și larvele, climatul favorabil cu veri calde și relativ uscate.

Deseori factorul care provoacă invaziile de lăcuste este omul prin desțeluirea stepei și cultivarea plantelor agricole, prin pășunatul excesiv, prin aplicarea irațională a ierbicidelor și altor chimicale. Lăcustele au totuși „un comportament responsabil” în natură, migrează înainte de a fi consumate totală a vegetației din ecosistem.

Tabelul 9. Tehnica SINELG

Știam înainte de a citi textul	Am aflat din text și accept	Contravine informației pe care le aveam	Nu-mi este foarte clar, am nevoie de documentare

Tehnica este un mijloc de monitorizare a înțelegerii textului. Completarea tabelului nu este identică, deoarece elevii au diferite cunoștințe despre lăcuste. Elevii memorizează informația din text mai ușor dacă textul le stârnește curiozitate.

Exemplul 9; Clasa a X-a; Unitatea de învățare Sistematica organismelor.

Creativitate. Alcătuiți un text nonliterar de o pagină prin care ați reda relația armonioasă om-biodiversitate, inspirându-vă din textul alăturat, în care termenii cheie sunt evidențiați.

*Noi, elevii, vrem să ne adresăm mulțimii/În care sunt milioane de **monere**, mii de **protiste**,/sute de **ciuperci**,/zeci de **plante**,/ unități de **mamifere**/cu dorința de a trăi în armonie.*

Tabelul 10. Exemplul 10; Clasa XII-a; Unitatea de învățare Ecologia și protecția mediului

Citiți fragmentul de text literar Moartea căprioarei de N. Labiș.	Descoperiți factorii determinativi în apariția problemelor în pădure.	Descrieți biodiversitatea pădurii în baza textului după modelul: Introducere/Cuprins/Încheiere.
<i>Moartea căprioarei Seceta a ucis orice boare de vânt. Soarele s-a topit și a curs pe pământ. A rămas cerul fierbinte și gol. Ciuturile scot din fântână nămol. Peste păduri tot mai des focuri, focuri,</i>	1.Creșterea temperaturii aerului 2.Prezența secetei 3.Incendii forestiere (cauzate de factorii naturali și antropici)	<u>Introducere</u> termen cheie: ecosistem natural <u>Cuprins</u> termini cheie: biocenoză, biotop, lanț trofic,

<p><i>Dansează sălbatic, satanice jocuri.</i> <i>Mă iau după tata la deal printre</i> <i>târșuri,</i> <i>Și brazii mă zgârie, răi și uscații.</i> <i>Pornim amândoi vânătoarea de capre,</i> <i>Vânătoarea foametei în muntii Carpați.</i></p>	4.Vânătoarea foametei	<p>echilibru dinamic <u>Încheiere</u> termeni cheie: poluare, factori poluanți</p>
---	-----------------------	---

Exemplul 11; Clasa XII-a; Unitatea de învățare Ecologia și protecția mediului; Concurs.

Obiectiv operational: elevii vor fi capabili să alcătuiască întrebări cauzale (*De ce/Din ce cauză*) în baza textului literar *Rondelul încălzirii globale de Florin Vasilescu*.

O veste rea aleargă pe Pământ:/Regatul vechi al ursului polar –/Tărâm de nopți cu ger cumplit și vânt,/Cu munți de gheață, pierde în calvar!/De-a omului industrie-n avânt,/Planeta-ntreagă s-a-ncălzit amar.../Se stinge stirpea ursului polar,/Iar vestea rea aleargă pe pământ!/Nădejdea ne e doar la Cerul sfânt/Să stăvilească noul avatar,/Că fauna imensului ghețar/Nu poate-avea un alt așezământ.../Ce veste rea aleargă pe Pământ!

Tabelul 11. Argumente în favoarea integrării textului literar/nonliterar în cunoașterea biodiversității pentru profesor și elevi

Argumente pentru profesor	Argumente pentru elevi
<p>1.Permite organizarea învățării din perspectiva educației centrate pe elev, dezvoltarea gândirii critice și promovarea lecturării.</p> <p>2.Realizarea conexiunilor interdisciplinare.</p> <p>3. Educarea elevului în spiritul valorilor, formarea unor deprinderi de educație moral-civică, necesare protejării biodiversității.</p> <p>4. Stabilirea raportului inteligent om-biodiversitate; elevul percepând frumusețea și durerea biodiversității.</p>	<p>1.Sensibilizarea elevilor față de lumea vie.</p> <p>2.Dezvoltarea limbajului științific.</p> <p>3.Dezvoltarea creativității.</p> <p>4.Formarea modelelor comportamentale decente, aflând principalele amenințări la adresa biodiversității: pierderea habitatului; schimbările climatice, exploatarea excesivă sau utilizarea nesustenabilă.</p>

Concluzii

Integrând textul literar/nonliterar în cunoașterea biodiversității promovăm lecturarea și acumularea cunoștințelor despre lumea vie printr-o multitudine de strategii didactice activ-participative; deprindem elevul să fie autodidact, dezvoltându-și gândirea critică prin problematizare; orientăm elevul spre obținerea unui produs final prin creativitate, axându-ne pe principiul corelației interdisciplinare și principiul participării active și conștiente a elevilor în procesul instruirii; educăm capacitatea de a manifesta un comportament disciplinat prin aplicarea unor cunoștințe despre biodiversitate în situații diverse.

Meditând asupra integrării textului literar/nonliterar în cunoașterea biodiversității din practica educațională avem convingerea că textul este o resursă didactică, ce poate fi utilizată și la celelalte discipline școlare din aria curriculară Matematică și Științe. Credem că formarea atitudinii vitaliste a elevilor față de lectură este efortul comun al tuturor cadrelor didactice și aderăm la ideea că, explorând eficient textul literar/nonliterar asigurăm relevanța informației. Totodată, textul poate servi relaționarea dintre cadrele didactice prin abordarea integrată a învățării, plasând elevul în lumea cunoașterii și formării competențelor.

Bibliografie

1. Cartaleanu, T., Cosovanu, O., Goraș-Postică, V., Lîsenco, S., Sclifos, L. Formare de competențe prin strategii didactice interactive. Centrul Educațional PRO DIDACTICA, Chișinău 2008.
2. Curriculum național la Biologie, clasele VI-IX. Chișinău : Lyceum, 2020.
3. Elemente transdisciplinare în predare. Ghid metodologic pentru formarea cadrelor didactice în învățământul preuniversitar; Știința, 2007.
4. Ghid de descrieri poetice, Editura EPIGRAF; 2008.

CZU:37.013.2:39

DETERMINANTE PEDAGOGICE ALE EDUCATIEI CONTEMPORANE ÎN SPIRITUL CULTURII POPULARE

BUZENCO Aurica,

doctor în științe ale educației, UST

Rezumat. *Conținutul articolului dezvoltă un sistem de direcții pedagogice ale educației contemporane din perspectiva culturii populare, prezintă argumente elocvente cu referire la importanța valorificării explicite a etnopedagogiei în acord cu schimbarea continuă a paradigmatelor educației, rezultată din evoluția cadrului epistemologic al pedagogiei și elucidează determinantele pedagogice ale educației populare.*

Cuvinte-cheie: *etnopedagogia, cultura populară, educația populară, orientări axiologice, educația permanentă.*

Abstract. *The article develops a system of pedagogical directions of contemporary education from the perspective of popular culture, also presents eloquent arguments about the importance of explicit use of Ethnopedagogy by the continuous change of educational paradigms, resulting from the evolution of the epistemological framework of pedagogy and define the pedagogical determinants of popular education.*

Keywords: *ethnopedagogy, popular culture, popular education, axiological education, continuous education.*

Educația este pregătirea pentru însăși viața (Jhon Dewey)